

BEVAR MIG VEL

Nyhedsbrev december 2008

www.fbl-holbaek.dk

Tuse Gamle Kro

Tidskriftet
BEVAR MIG VEL
udgives af

Foreningen for
Bygnings- og Landskabskultur
i Holbæk Kommune

Bestyrelsen

Peter Sørenius, formand
Bakkekammen 27
4300 Holbæk
e-mail: peter.sorenius@kroppedal.dk

Steen Olsen, kasserer
Studiestræde 11
4300 Holbæk
e-mail: sh.olsen@get2net.dk

Ole PB Nielsen, sekretær og arkivar
Rolighedsstræde 18
4300 Holbæk
e-mail: opbn@hotmail.com

Steen-Kristian Eriksen, bestyrelsesmedlem
Nyttevej 3
4440 Mørkøv
e-mail: ske@3f.dk

Peter Korsgaard, bestyrelsesmedlem
Stillidsvej 27
4300 Holbæk
e-mail: korsgd@tiscali.dk

Suppleanter til bestyrelsen

Henning Hansen
Klosterporten 12
4300 Holbæk
e-mail: henning@holb-kgd.dk

Paul Syberg
Gl. Skovvej 50
4340 Tølløse
e-mail: syberg@privat.dk

Ole Ramskov
Falkevej 5
4300 Holbæk
e-mail: olegrethe@post.tele.dk

Redaktion (ansvarshavende) Peter Sørenius

Firmamedlemskaber:

Arkitekt Jørgen Herold Andersen A/S

Arkitektgruppen Holbæk A/S

Træ Industri Byg

Rådg. Ing. Oluf Jørgensen A/S

Holbæk Kirkeg. & Kremat

Holbæk Malerservice

E. H. Jørgensens Sønner

Andelslandsbyen Nyvang

Sparekassen Sjælland

Superfos Emballage A/S

Nordea

Landinsp. Henn. Østergaard

Carl Petersen A/S

Holbæk Rørmontage

Holmegaard & Bertelsen

Holbæk Trælasthanhandel A/S

L.N. Agentur Iceman

Holbæk Stadsarkiv

Ark. Thomas Kullegaard A/S

P.C. Vinduer og Døre A/S

GRAND v/ Ulrik Lønberg

Jyske Bank

Malermester Mogens Eriksen

Vesterlunds Ejendomskontor

MarcoPlan Byg A/S

Firmamedlemskab koster kr. 350,- pr. år

Byggetomter i Holbæk

Som bevaringsforening har FBL-Holbæk det generelt skidt med, at bygninger rives ned, hvis det som bygges i stedet ikke tilfører stedet noget af kvalitet, noget bedre. Såfremt det er bevaringsværdige bygninger, der trues af nedrivningskendelse, kommer det næppe som nogen overraskelse, at bevaringsforeningen til stadighed vil arbejde for, at disse bygninger bevares i bybilledet eller i landskabet.

Der også behov for, at byen udvikler sig. Ergo er fornyelse, nyopførelse, ombygning og renovering nogle af de alment accepterede løsninger til erstatning for ældre, udtjent byggeri, hvis ikke der er tilstrækkelige bevaringsværdier til at tale for en fortsat beståen. I Holbæk bymidte - på byens hovedstrøg - har vi nu to gabende huller i husrækken. Nemlig tomterne Lassens Gård og Jarlen. Få hundrede meter derfra, tæt ved stationen og indkøbscenter, som mange mennesker dagligt benytter - ligger en anden stor tomt: Realskolegrunden på Kastanievej.

Hvis ambitionen er at tegne et billede af Holbæk som en driftig by, er det et skidt signal at lade byggekraner stå urørte i månedsvis og overlade tomterne til ukrudtets indtog. Selv plankeværket, der skærmer tomten Lassens Gård mod nysgerrige blikke fra Ahlgade, har kendt bedre tider. Det er tillige højt - og lidet kønt ved siden af Elefant Apoteket. Med uro på finansmarkederne og udsigt til økonomisk stagnation kan man fundere over, hvor længe man skal vente på nyt byggeri. Den umiddelbare lære er, at det er meget lettere at rive ned end at bygge op. Dernæst kan man opfordre såvel bygherrer som politikere og forvaltning til at være mere kræsne med byggeprojekter. Bygherrer kunne søge større arkitektonisk kvalitet tilpasset omgivelser og nye behov i det enkelte byggeri, politikere og forvaltning søge at påvirke ejere af bevaringsværdige bygninger til at pleje ejendommene, og måske være mere kræsne med udstedelse af nedrivningskendelser. Betyder det så, at alle nedrivningskendelser, efterfølgende byggetomter og måske efterfølgende byggeri er et onde? Så langt fra. Det kommer an på hvor, hvornår og hvordan. Weinrichgrunden, hvor Skælskør Bank, havde ønske om at opføre banklokale og boliger, synes efter en heftig og ophedet offentlig debat med mange interessetilkendegivelser om lokalplanforslaget at have fået et kvalitetsløft efter, at de jammerlige baraklignende bygninger er fjernet.

Peter Sorenus

FBL Holbæk, *formand*

Stationsbygningen i Mørkøv

- en del af vor kulturarv

Mørkøv er opstået på bar mark, da man i 1874 ved etableringen af den nye jernbaneforbindelse mellem Kalundborg og Hovedstaden placerer en stationsbygning mellem de tre små byer Stigs Bjergby, Syvendekøb og Mørkøv Kirkeby.

Bygningen er karakteristisk for tidens banebyggeri: gedigne materialer, godt håndværk, og funktionel indretning. Med Mørkøv stationsbygning starter bydannelsen, og det er herfra den karakteristiske stationsbybebyggelse har bredt sig. De første tilkommende småhuse lagde sig på begge sider af banen, og senere kom kroen med teaterbygning og den store købmandsgård til. Fundamentet for en by var lagt.

Placeringen af stationen er altså grundlaget for bydannelsen Mørkøv Stationsby og er dermed af central betydning, når byens historie skal fortælles. Man kan sige at bygningen er byens dåbsattest.

Den samme historie kunne fortælles om alle stationer på banelinien, men det er kun i Mørkøv og Jyderup, at udviklingen har været så markant, og hvor så mange lag af denne spændende del af historien kan læses og fortælles. Dannelsen af Mørkøv er historien om ophævelsen af købstædernes monopol på handel og håndværk, og om Danmarks udvikling fra landbrugssamfund til industrisamfund. Og samtidig er der tale om en unik geografisk lokalitet med repræsentation af en todelt by, bestående af en kirke-by og en stations-by.

Stationsbygningen er som sagt arkitektonisk og håndværksmæssigt et hus med kulturhistorisk værdi. Den har fine bygningsmæssige detaljer og dimensioner i indbyrdes god harmoni. Og samtidig har den gennem årene udfyldt sin funktion som stationsbygning, med ventesal, billetsal, lager og pakhus og bolig til en stationsforstander. Den tidligere Tornved kommune så derfor gerne, at bygningen blev bevaret, men lavede alligevel en lokalplan, der tillod DSB at nedrive bygningen. Imidlertid bestemte Naturklagenævnet til alt held, at stationsbygningen er en så væsentlig del af byens historie, at den ikke måtte nedrives. Derfor ligger bygningen der stadig, Men selv om bygningen således er sikret mod en nedrivning, er den ikke sikret mod tidens tand og nedbrydning. Mørkøv stationsbygning vedligeholdes nemlig ikke længere på bedste måde. Forfaldet er sat ind og forvitringen sætter sit præg. På afstand

ser den ganske vist hel og gedigen ud, men kommer man tættere på, så viser forfaldet sine første klare tegn. Der var engang, hvor der blev passet på bygningen, hvor man tog hånd om skader, så snart de var sket og hvor man reparerede det ødelagte. Vinduerne fik maling, når de trængte. Huller i taget blev ordnet, døre og udhæng blev istandsat. Ødelagte ruder blev udskiftet og kittet, som man nu skal gøre. Ting blev udskiftet, når det var nødvendigt og samtidig blev udenoms arealerne holdt i god stand. Der blev ryddet og gjort rent. Og Bygningen summede af liv - her havde en familie sin bolig, her var ventesal med toiletter - en lille kiosk og postvæsnet havde til huse her. Sådan er det ikke længere. Problemet er ikke blot, at en bevaringsværdig bygning er ved at forgå og at den over tid vil komme til at skæmme landskabet. Problemet er, at den vil blive sindbilledet på et landområde i forfald.

Det er en væsentlig almen interesse at fastholde og vedligeholde en sådan bygning. Og her må samfundet træde til, hvis vi ikke skal miste sådanne små kulturperler. Det forekommer at være en vigtig opgave for den nye Holbæk kommune.

På en lang række møder i lokalområdet, er der med stor vedholdenhed blevet fremsat ønske om at bevare Mørkøv stationsbygning og lade den indgå som et centralt element og samlingspunkt. Dette er blevet fremhævet ved dialogmøder med repræsentanter for sammenlægningsudvalget i Ny Holbæk kommune og senere politikerne i Ny Holbæk kommune. Og selv om bygningen ikke tilhører kommunen, men er ejet af DSB, er ønskerne blevet modtaget positivt. Politikerne har opfordret lokalforummet og beboerne til at arbejde videre for en bevaring, og samtidig har de tilkendegivet en velvilje til at medvirke i en fremadrettet dialog med DSB omkring anvendelse af stationsbygningen i Mørkøv.

Denne åbenhed bør fastholdes og fremmes. Hvis forfaldet får lov at tage til og man ikke fastholder en vel vedligeholdt og aktiv stationsbygning, vil det være tab af kultur og en del af det kulturmiljø en stationsby også kan være. Ikke at gøre noget vil være kulturel vandalisme.

Steen-Kristian Eriksen, Nyvej 3, 4440 Mørkøv

Tuse Gamle Kro

Få kilometer vest for Holbæk ligger landevejsbyen Tuse. I dag gør den ikke meget væsen af sig. Bevares, der er en smuk kirke med formidable kalkmalerier, en god skole, Brugsen, forsamlingshus og en del boliger såvel nye som gamle. Den gedigne bro over Tuse Å bar engang en del af en hovedlandevej. Det var ikke Holbæk, men Tuse, der var det ubestridte trafikknudepunkt mellem Roskilde og Kalundborg, og som sådan selvskreven til at have kro. Det var her man skiftede heste, fik et måltid mad eller en overnatning - skråt over for kirken. Tuse Gamle Kro ligger her endnu, den er nemlig fredet, på adressen Tuse Byvej 100. Kroen blev fredet i 1950, og fra Planstyrelsens gennemgang 1991 citeres: "Mellem Roskilde og Kalundborg forefandtes... i landsbyen Tuse en stor gæstgivergård opført i året 1755. Heraf er i dag kun bevaret krolængen, der udgjorde et selvstændigt hus fem fag bredt og seksten fag langt i et stokværk og med en lille udbygning over fire fag mod gårdspladsen. Oprindelig lå kroen, ligesom den overfor liggende landsbykirke, parallelt med landevejen, men i 1962 afkortedes længen, der nu kom til at ligge på skrå, mod vest med tre fag til de nuværende tretten fag. Den stråttækte bygning er opført i kraftigt egebindingsværk med fodrem lagt på en sylld samt gennemstukne bjælker..."

Siden kroen blev nedlagt som kro i 1918 har den fungeret som almindelig beboelse, dvs. i de senere år har den syntes ubeboet hver gang FBL-Holbæk har været forbi. Kroen forfalder - og det på trods af at det i en præcisering af fredningen (1984)

forlyder: "Den gamle kro har stor kulturhistorisk fredningsværdi og er sammen med den nærliggende kirke og beplantningen vigtige elementer i landsbymiljøet".

Bygningen er endvidere optaget som bevaringsværdig i Kommuneatlas for Holbæk Kommune.

Det er et stort privilegium og ansvar at eje en fredet bygning. Det er sikkert også besværligt en gang imellem. En ejer af en fredet bygning er fritaget for ejendoms-skat, idet det påregnes at bygningen vedligeholdes for mindst samme sum, som skatten ville løbe op i. Det forekommer lidet sandsynligt, at der er ofret store summer på vedligeholdelse af Tuse Kro de senere år. Og det er synd. Det er ved at være sidste udkald, hvis bygningen skal reddes.

Det er Kulturarvsstyrelsen, der har tilsynet med de fredede bygninger, dvs. skal påse, at alt også er i orden. Det er det ikke på Tuse Byvej 100. En kopi af ovenstående vil med fotografisk dokumentation af Tuse Gamle Kro blive fremsendt til Bygningsfredningskontoret i Kulturarvsstyrelsen.

Peter Sorenius
FBL-Holbæk
formand

DØRE I HOLBÆK

Foto: Ole Nielsen, 2007

FBL plakaten *Døre i Holbæk*. **Pris 50,-**
 Kan købes hos Holbæk Museum, Holbæk Turistkontor,
 Vandrehjemmet eller ved henvendelse til info@fbl-holbaek.dk
 Foto: Ole PB Nielsen